

EL TEMPS DE LES ARTS

ARTS VISUALS

Manuel Ángeles Ortiz. Dibuixos intimistes

15 febr. 2022 [Ramon Casalé Soler](#)

Escola de París i Taller Torres García. Dues maneres d'entendre el cubisme i el constructivisme.

La sala Dalmau ha mostrat des de sempre un gran interès pel treball dels artistes de la denominada escola espanyola de París, com per exemple Francisco Bores, Benjamin Palencia, Joaquín Peinado, Ismael de la Serna, Hernando Viñes i Manuel Ángeles Ortiz, entre altres. La majoria d'ells influenciats pel cubisme i el constructivisme. També hi han exposat alguns integrants del taller Torres García, com Gonzalo Fonseca, Alceu Ribero, Augusto Torres, José Gurvich, i el mateix Joaquín Torres-García. En aquesta

ocasió es mostren una sèrie de papers i alguns olis del pintor Manuel Ángeles Ortiz (Jaén, 1895 – París, 1984).

Aquesta és la cinquena exposició que es presenta a la galeria. La primera va ser l'any 1984, poc després de la seva mort i per tant no va poder gaudir-ne. A més, es donava la coincidència de que es presentava el llibre *Memòria de Granada: Manuel Ángeles Ortiz y Federico García Lorca*, escrit per la granadina resident a Barcelona, Antonina Rodrigo. Posteriorment s'han fet altres exposicions els anys 1996 –conjuntament amb la Residencia de Estudiantes de Madrid i l'Arxiu Manuel de Falla de Granada el 2001; i més tard una retrospectiva que abastava el període 1920-1980-, 2011 y 2016, dedicada totalment a Granada, que va ser la seva ciutat d'adopció ja que s'hi va traslladar amb la seva mare quan tenia 5 anys.

Manuel Ángeles Ortiz. Entre París i Granada: tota una vida dedicada a la pintura

Es va formar al taller del pintor José Larrocha i a l'Escola Superior d'Arts Industrials de Granada. Va mantenir una gran amistat amb el poeta García Lorca amb qui va col·laborar en diferents ocasions, com per exemple el 1921 quan il·lustra el seu llibre *Poemes*. De ben jove, quan tenia només 16 anys resideix a París on assisteix al taller del valencià Cecilio Pla. A principis dels anys 20 se'n torna a París, ciutat on desenvoluparà gran part de la seva obra. En aquella època ja és un membre més de l'Escola de París. Poc abans de la Guerra Civil espanyola torna a Espanya, però a l'acabar el conflicte bèl·lic se'n va de nou a la capital francesa, en aquesta ocasió com a exiliat i va ser reclòs al camp de concentració d'Argelès-sur-mer-. Quan comença la Segona Guerra Mundial, se'n va a l'Argentina on s'hi estarà fins a finals dels anys 40 quan retorna a París. Més endavant viatja sovint a Barcelona, Madrid i Granada. En aquesta última ciutat s'hi passarà molt de temps, ja que hi realitza diferents sèries relacionades amb determinats indrets de la ciutat. A Barcelona, apart de la sala Dalmau, hem tingut l'oportunitat de contemplar el seu treball al Museu Monjo de Vilassar de Mar (1987 i 1993) i Can Palauet de Mataró (1998).

Manuel Ángeles Ortiz. Dibuixos en petit format

Sala Dalmau

Barcelona

Fins l' 11 de març de 2022

Dibuixos en petit format

L'exposició a la sala Dalmau consta d'unes 40 obres, la majoria d'elles dibuixos en petit format, emprant diferents tècniques: llapis, bolígraf, tècnica mixta i aquarel·la. Solen ser els esbossos del que després seran les obres definitives. També s'exhibeixen cinc olis de gran format. Els dibuixos són la part més consubstancial de l'artista ja que li permeten treballar amb plena llibertat i espontaneïtat. La circumstància que al costat dels dibuixos s'exposin les pintures em recorda l'exposició antològica que la Fundació Joan Miró de Barcelona dedicà al seu artista fundador l'any 1993 on es veia el procés de treball de l'artista, des de les notes que prenia, passant pels esbossos, fins arribar a l'obra final. Considero que aquesta manera de representació és molt idònia per entendre millor com es construeix una obra, ja que el públic en desconeix el procés de creació.

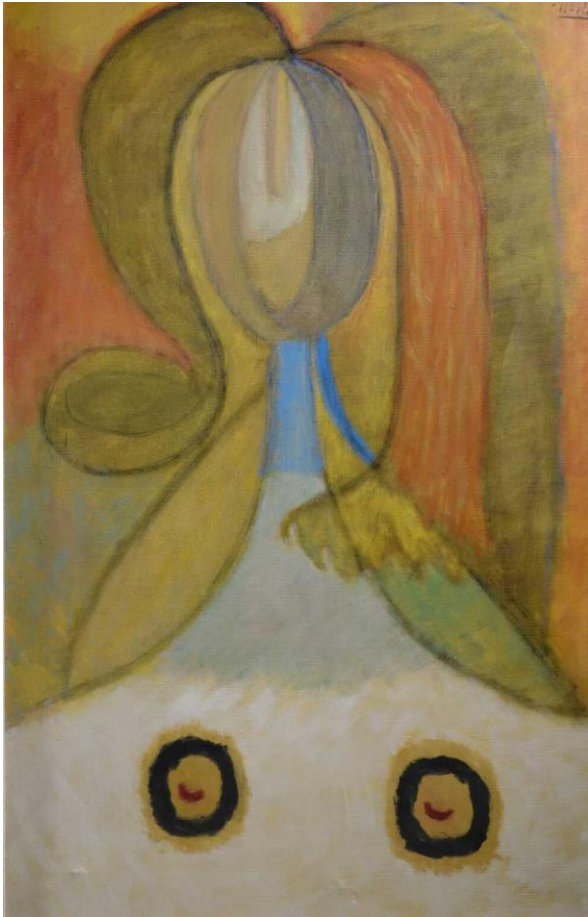
Les sèries que estan representades aquí són *Mujeres sentadas*, *Cabezas*, *Cabezas múltiples*, *Homenaje al Greco*, *Sombras luminosas*, *Misteriosa Alhambra* i *Perfiles*. De totes elles destaquen principalment els dibuixos que fan referència a García Lorca, la seva poesia i la seva ciutat. Respecte del tema de les dones, concretament *Mujeres sentadas*, va iniciar la sèrie als anys 50 dins d'un estil que podríem considerar com a neocubista. En canvi, quan representa les *Cabezas múltiples* tenen com a origen la figura de la seva segona dona, Brigitte Badin, ja a mitjan dels anys 60. Per a Javier Moya es tracta de passar els caps femenins de "melena geomètrica coronada amb una flor" a multiplicar-los amb "el pas del temps arribant a compondre, a mode de fris de rajoles". Per això els anomena *Cabezas múltiples*. Són dibuixos que s'assemblen a un encreuat o una teranyina de ratlles que li serveixen per arribar a aconseguir el resultat desitjat.

M. A. Ortiz. Cabezas múltiples. 1975

Quant a *Homenaje a El Greco* fa referència a una de les seves obres més famoses com és *L'Enterrament del Comte d'Orgaz*. Angeles Ortiz tenia al seu taller una fotografia d'aquest quadre que observava contínuament. Finalment va decidir dedicar-li una sèrie. Ell mateix comentava que va dividir l'obra en dues parts, “una superior triangular –la celestial-, i una altra inferior rectangular –la terrenal- símbols no influenciables en les meves intencions”. És obvi que l'artista va més enllà de la realitat i com si partís del punt de fuga renaixentista, desenvolupa i crea el seu propi imaginari constructivista. La sèrie *Perfils* es pot considerar com una de les últimes creacions de l'artista, quasi bé quan ja no podia pintar, però en canvi és una de les sèries “més

vitalistes i joves”. Degut al seu delicat estat de salut són obres de petit format. L’interès per representar aquests perfils prové de veure en una revista la imatge d’una parella donant-se un petó, el que li dona la idea de crear un conjunt de màscares relacionades amb el món africà, “marcat per la rigidesa de línies i contorns”, o el que és el mateix, té una forma totèmica.

M. A. Ortiz. Cabeza c.1962

M.A. Ortiz. Cabezas múltiples. 1975

A *Sombras luminosas* l’artista s’endinsa en el terreny de la natura morta, ja que mostra testos amb flors disposats en una taula on la llum irromp per la finestra. A Ortiz també li ha interessat el paisatge; per això s’exhibeixen un conjunt d’obres on la natura és la protagonista. Molts d’aquests dibuixos els va fer mentre residia a Argentina als anys 40. Curiosament, alguns d’ells els va fer mentre viatjava en vaixell des d’Europa. De fet, segons ell, la seva obra “no pretén ser una fidel reproducció de la realitat, sinó visions, records nostàlgics i evocacions que es confronten amb l’oníric”.

Pel que fa a l’apartat d’*Homenaje a Lorca*, com hem indicat abans, la seva amistat amb el poeta va fer que li dediqués diversos dibuixos i pintures. A la

galeria en podem contemplar alguns; fins i tot veiem un projecte que no va arribar a realitzar-se. Es tractava d'erigir un monument com a homenatge a Lorca i que comptava amb el recolzament institucional. Els protagonistes de la composició eren el sol i la mangrana –un fruit procedent d'Àsia -, fent referència a la ciutat de Granada, encara que també hi ha altres teories sobre l'origen de la ciutat com és la bíblica, la mitològica, l'àrab, la semita, l'oriental...

M. A. Ortiz.

Misteriosa Alhambra

Finalment, a *Misteriosa Alhambra* i *Cipreses*, juntament amb una altra sèrie com és *El barrio de Albaicín*, creades a Granada als anys 50, permeten comprovar la seva estimació per la ciutat, on el color és essencial a l'hora de

plasmar els seus sentiments i emocions mentre passejava per l'avinguda dels xiprers del Generalife a través de la representació del cel, dels arbres, els camins, etc., mitjançant unes “potents formes triangulars de vibrant color i textura”. En una entrevista que Juan Manuel Bonet li va fer a l'artista l'any 1980, li preguntava d'on sorgia la visió dels Albaicines; li va respondre que la seva primera visió “me la van suggerir els mosaics de la Alhambra. Sempre he pensat que el seu artífex s'havia inspirat en la visió de l'Albaicín. Recorro el camí a la inversa: no només perquè com l'artífex veia l'Albaicín des del vessant oposat, sinó perquè el veig des de la idea del mosaic”.

Ramon Casalé Soler

Llicenciat en Geografia i Història, especialitzat en Història de l'art, per la Universitat de Barcelona (1985). Màster de Museologia i Gestió de Patrimoni (1998). Diplomant en Taxació, Catalogació i Expertització d'obres d'art, per l'Escuela Superior de Anticuarios (2006). Membre de l'ACCA, AICA i ICOM. Cap de secció d'art de Las nueve musas (Madrid), crític de Arteporexcelencias (La Habana), Bonart (Girona), L'Independent de Gràcia (Barcelona, Butlletí Soc. Cat. d'arqueologia (Barcelona) i El temps de les arts (València).